

ks. Marek Jagodziński

Sakramenty komunii

Sformułowanie „sakramenty komunii” może wydawać się prowokacyjne na mocy narzucającego się natychmiast skojarzenia „komunii” z sakramentem eucharystii, zgodnie z którym byłby tylko jeden sakrament komunii (świętej). W świetle współczesnego rozwoju teologii komunikacji i komunii takie ujmowanie wszystkich sakramentów i każdego z nich z osobna okazuje się jednak jak najbardziej uzasadnione.

Sakramentologia personalistyczna i komunikacyjna

Sakramentologia po II Soborze Watykańskim mocno podkreśla związek sakramentów z wiarą będącą czynnikiem podmiotowym i personalnym¹. W najnowszej sakramentologii coraz wyraźniej wyróżnia się personalistyczne rozumienie sakramentów, które dowartościowuje prawdę, że „sakrament jest przypadkiem realnej, aktualnej i historycznej komunikacji Osób Bożych z osobą człowieka”². Ujęcie to ukazuje prawdę o więzi osób ludzkich z Trójcą Świętą poprzez sakramenty, o Bożej ekonomii zbawienia i wcielenia oraz zmierza jednocześnie do rekapitulacji i syntezy przeciwstawnych nieraz ujęć dotychczasowych. Wymiary osobowe nadają znakom sakramentalnym realność, znaczenie i sens jako empirycznym, świętym znakom liturgicznym, wiążącym człowieka z Chrystusem, aktualizującym i realizującym zbawienie: „sakrament to objawiona trynitarna Ekonomia Zbawienia urzeczywistniana na sposób uobecnienia liturgicznego w siedmiu swoich znakach ewangelicznych o charakterze żywej komunii między Bogiem a człowiekiem”³.

Wielu dzisiejszych autorów podkreśla, żeby w refleksji nad sakramentami nie próbować tworzyć najpierw ogólnej, abstrakcyjnej sakramentologii. Sprzyjałoby to wprowadzeniu ujednoliceniu ich ujęcia, ale poszczególne sakramenty odpowiadają ogólnemu pojęciu sakramentu tylko w sposób

¹ Por. C. S. Bartnik, *Dogmatyka katolicka*, t. 2, Lublin 2003, s. 593.

² Tamże, s. 594.

³ Tamże, s. 595.

analogiczny⁴. Z drugiej strony jednak niejasne pojęcie sakramentu w ogólności stwarza przeszkodę w prawidłowym pojmowaniu poszczególnych sakramentów⁵, a konkretne ich wyjaśnianie zależy wtedy od tego, który z nich zostanie obrany za podstawę rozważań⁶. Ponieważ nie sposób uniknąć tego napięcia, konieczne jest nieustanne opieranie refleksji nad sakramentami na Biblii i praktyce liturgicznej, dopuszczanie do głosu różnorodności ujęć poszczególnych sakramentów (mimo prób ogólnej ich systematyzacji) oraz unikanie zbyt daleko idącej unifikacji⁷.

Tradycyjnie określano sakrament jako zewnętrzny znak ustanowiony przez Chrystusa, który oznacza wewnętrzną łaskę udzielaną przyjmującemu go człowiekowi pod warunkiem spełnienia określonych wymagań. Określenie to jest jednak zbyt statyczne i urzeczowiające oraz nie oddaje osobowo-dynamicznej głębi relacji wydarzenia sakramentalnego. Inaczej postępuje np. Eberhard Jüngel, który wychodząc od Jezusa Chrystusa jako Prasakramentu, nazywa sakrament „ludzkim” objawieniem Boga, ukazującego w ten sposób i udzielającego swego bóstwa po to, by człowiek – uczestnicząc w tej „ludzkości” Boga – doświadczył i rozpoznał, że Bóg w swoim bóstwie jest „ludzki”⁸. We wcieleniu realizuje się więc (z mocą wewnętrznej logiki unii hipostatycznej i z zachowaniem zasady analogii) cielesne pośrednictwo i spotkanie Boga z człowiekiem jako zainicjowane przez Niego osobowe i dialogiczne wydarzenie miłości, które ma na celu nie tylko ukazanie swego wewnętrznego sensu, lecz także zewnętrzną manifestację nowej struktury odniesień między stworzeniem a Stwórcą (wraz z perspektywą eschatologiczną). Prasakramentalne wydarzenie objawia więc miłość jako centrum trynitarnego Boga oraz apeluje do ludzi w ich historycznej sytuacji życiowej⁹.

Sakramentalne pośrednictwo w udzielaniu się Boga ludziom dokonuje się za pomocą Kościoła, który – będąc Kościołem Jezusa Chrystusa – w mocy Jego Ducha przekazuje na sposób znaku wcieloną obecność

⁴ Por. Y. Congar, *Die Idee der sacramenta maiora*, „Concilium” 4 (1968), s. 12; H. Wagner, *Dogmatyka*, Kraków 2007, s. 255n.

⁵ Por. U. Kühn, *Sakramente*, Gütersloh 1990², s. 206.

⁶ Por. A. Schilson, *Theologie als Sakramententheologie. Die Mysterientheologie Odo Casels*, Mainz 1987², s. 215.

⁷ Por. A. Ganoczy, *Einführung in die katholische Sakramentenlehre*, Darmstadt 1979, s. 106n; H. O. Meuffels, *Kommunikative Sakramententheologie*, Freiburg-Basel-Wien 1995, s. 9.

⁸ Por. E. Jüngel, *Das Sakrament – was ist das? Versuch einer Antwort*, [w:] E. Jüngel, K. Rahner, *Was ist ein Sakrament? Vorstöße zur Verständigung*, Freiburg-Basel-Wien 1971, s. 55.

⁹ Por. H. O. Meuffels, *Kommunikative Sakramententheologie*, dz. cyt., s. 9n. T. Schneider pisze o chalcedońskiej „sakramentalnej strukturze” wydarzenia Jezusa Chrystusa jako Prasakramentu – por. *Znaki bliskości Boga. Zarys sakramentologii*, Wrocław 1990, s. 33n.

Bożego zbawienia¹⁰. Wspólnota wierzących jest więc wspólnotą sakramentalną i urzeczywistnia swoją istotę wtedy, gdy (na mocy upoważnienia przez Chrystusa) aktualizuje i konkretyzuje w sakramentach pośrednictwo miłości Chrystusa¹¹. Kościół jest w takim sensie kontynuacją niebiańskiego Chrystusa i przedłuża funkcje Jego ziemskiego ciała¹². Inkarnacyjna struktura zbawczego wydarzenia przedłuża się w eklezjalnym działaniu słowa i symbolu, a Duch Święty wykorzystuje to działanie jako narzędzie w uobecnianiu Chrystusa w Jego zbawczym działaniu¹³. Zniżającemu się poruszeniu miłości Boga odpowiada w sakramentalnym działaniu Kościoła wznoszące się (anagogiczne) działanie człowieka, w wyniku czego powstaje dialog między Bogiem a człowiekiem¹⁴.

Przełom w sakramenteologii XX wieku usiłował ożywić chrystologiczne, pneumatologiczne i eklezjologiczne wymiary sakramentologii starożytnej. Impulsy teologii misteryjnej O. Casela i podjęcie tematyki Misterium Paschalnego (które stało się chrystologicznym i eklezjologicznym punktem zaczepienia dla rozumienia celebracji sakramentów jako uobecniania wielkanocnego misterium zbawczego) spowodowały, że w centrum zainteresowania znalazło się nie ontologiczne działanie sakramentów, lecz sam akt ich pośredniczenia, a akcent położono nie na minimalnych wymaganiach koniecznych do ich sprawowania, lecz na czynnym w nich udziale¹⁵.

Eklezjologiczne zakorzenienie sakramentów współgra z ich wewnętrzną strukturą dialogiczną¹⁶. Fakt ten prowadził do opisywania sakramentów jako „działań komunikacyjnych”, przy czym coraz bardziej ukazywała się także konkretna „wspólnota komunikacji” tych działań¹⁷. Komunikacja między jednostkami wymaga sygnałów cielesnych¹⁸. Znakomitym środ-

¹⁰ Por. A. Schilson, *Katholische Sakramententheologie auf neuen Wegen? Bemerkungen zu einer Neuerscheinungen*, „Herder Korrespondenz” 33 (1979), s. 571n.

¹¹ Por. J. Auer, *Allgemeine Sakramentenlehre und das Mysterium der Eucharistie*, Regensburg 1974², s. 17–20; H. O. Meuffels, *Kommunikative Sakramententheologie*, dz. cyt., s. 10; por. F.-J. Nocke, *Sakramententheologie. Ein Handbuch*, Düsseldorf 1997, s. 50.

¹² Por. E. Schillebeeckx, *Christ the Sacrament of encounter with God*, London 1971, s. 74n.

¹³ Por. H. Vorgrimler, *Sakramententheologie*, Düsseldorf 1990², s. 88n.

¹⁴ Por. H. O. Meuffels, *Kommunikative Sakramententheologie*, dz. cyt., s. 11.

¹⁵ Por. J. Auer, *Allgemeine Sakramentenlehre und das Mysterium der Eucharistie*, dz. cyt., s. 43n; A. Gerhards, *Stationen der Gottesbegegnung. Zur theologischen Bestimmung der Sakramentenfeiern*, [w:] *Die Feier der Sakramente in der Gemeinde. Festschrift für Heinrich Rennings*, hrsg. von M. Klöckener, W. Glade, Kevelaer 1986, s. 19n.

¹⁶ Por. J. Auer, *Allgemeine Sakramentenlehre und das Mysterium der Eucharistie*, dz. cyt., s. 44n.

¹⁷ Por. A. Gerhards, *Stationen der Gottesbegegnung...*, dz. cyt., 21; H. Wagner, *Dogmatyka*, dz. cyt.

¹⁸ Por. A. Jeż, *Jezus Chrystus w kontekście ludzkiej komunikacji*, Tarnów 2002, s. 34–41.

kiem pośredniczącym w takim działaniu jest oczywiście mowa¹⁹, ale taką funkcję mogą spełniać także inne „oznaczone symbole”, mające dla partnerów komunikacji ten sam sens znaczeniowy umożliwiający wzajemne zrozumienie²⁰. W takiej perspektywie można ujmować sakramenty jako widoczne i uchwytny znaki prawdziwej bliskości i obecności Boga, komunikacji i komunii, dialogu i wspólnoty z Bogiem, które mają także zadanie tworzenia komunii i komunikacji, dialogu i wspólnoty między ludźmi²¹.

Uściślenia terminologiczne

Myśląc o komunijskim ujęciu sakramentów, trzeba zauważyć, że odpowiadające słowu „komunia” terminy *koinonia* i *communio* wymieniane są zwykle jednym ciągiem, jakby oznaczały dokładnie to samo, a w rzeczywistości nie są synonimami, a na dodatek nieściśle tłumaczone są jako „wspólnota”.

Greckie słowo *koinonia* oznacza wspólnotę, udział, uczestnictwo w czymś. Stało się ono w teologii określeniem wspólnoty Trójcy Świętej oraz wynikającej z niej wspólnoty ludzi z Bogiem (udział w życiu Bożym) i ludzi między sobą. W tym znaczeniu *koinonia* jest odpowiednikiem łacińskiego *communio* – komunii. „Komunia” oznacza więc najgłębszy z możliwych rodzajów więzi²², natomiast *koinonia* zawiera w sobie także znaczenie udziału i uczestnictwa w rzeczach²³. W Starym Testamencie *koinonia* (w Septuagincie) odnosi się do wspólnoty i bliskiego związku między ludźmi (por. Kpł 5, 21; Mch 4, 6), a także do ich udziału w mądrości Bożej (por. Mdr 8, 18). W Nowym Testamencie *koinonia* oznacza uczestnictwo (udział) w Bogu (por. 1 J 1, 6), w Jezusie Chrystusie (por. 1 Kor 1, 9–10; 10, 16), w Jego cierpieniach (por. Flp 3, 10) oraz w Duchu Świętym (por. 2 Kor 13, 13; Flp 2, 1–3); wzajemne udzielania sobie dóbr

¹⁹ Por. A. Gerhards, *Stationen der Gottesbegegnung...*, dz. cyt., s. 23–26.

²⁰ Por. K. Merten, *Kommunikation. Eine Begriffs- und Prozeßanalyse*, Opladen 1977, s. 133; G. Meggle, *Grundbegriffe der Kommunikation*, Berlin-New York 1981, s. 138.

²¹ Por. R. Lachner, *Communio – eine Grundidee des christlichen Glaubens. Ein Beitrag zur Elementarisierung im Fach Dogmatik*, [w:] *Qualitätsmanagement in der Theologie. Chancen und Grenzen einer Elementarisierung im Lehramtsstudium*, hrsg. von R. Lachner, E. Spiegel, Kevelaer 2003, s. 230.

²² Por. M. Jagodziński, *Teologia a komunikacja*, „Studia Theologica Varsaviensia” 41 (2003) nr 2, s. 74. Według G. Greshakego pojęcie to jest najtrafniejszym paradygmatem, który pomaga zrozumieć wewnętrzne życie Boga i dlatego jest także kluczowym pojęciem wiary i teologii – por. *Der dreieine Gott. Eine trinitarische Theologie*, Freiburg-Basel-Wien 1997, s. 176–178.

²³ Por. R. Karwacki, *Communicatio Spiritus Sancti. Pneumatologiczna interpretacja Kościoła jako Communio według dokumentów dialogu katolicko-luterańskiego na forum światowym*, Siedlce 1999, s. 32–35; B. Biela, *Koinonia*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 9, Lublin 2002, s. 302; R. Lachner, *Communio – eine Grundidee des christlichen Glaubens...*, dz. cyt., s. 233.

materialnych i duchowych na znak wspólnoty duchowo-religijnej (por. Rz 15, 26–27; 2 Kor 9, 13; Hbr 13, 16) oraz wspólnotę w sensie ścisłym (por. Dz 2, 42; Ga 2, 9; 1 J 3, 6–7), która jako nowa rzeczywistość zaistniała po zmartwychwstaniu Chrystusa i zesłaniu Ducha Świętego²⁴. Św. Jan, zwłaszcza w 1 J, ukazuje trzy aspekty tej rzeczywistości: wspólnotę z Ojcem w Jezusie Chrystusie, wspólnotę wiernych z apostołami (i ich następcami) i między sobą oraz Trójcę Świętą jako źródło i prawzór takiej wspólnoty, której istotą jest udział i uczestniczenie w życiu Boga udzielającego łaski nowego zjednoczenia ludzi²⁵.

Łaciński odpowiednik terminu *koinonia* – *communio* – został w okresie patrystycznym zastosowany do określenia rzeczywistości Kościoła i nabrał szczególnego znaczenia: wspólnoty z Bogiem i ludźmi odnawianej przez stałą relację wzajemności, uczestniczenia w słowie i sakramentach, współudzielania i współobdarowywania w wymiarze duchowym i materialnym. Mimo rzadkiego rozróżniania terminy *koinonia* i *communio* nie są jednak synonimami: *koinonia* oznacza uczestnictwo w pewnej rzeczywistości powszechnej, *communicatio* oznacza dynamizm daru, rzeczywistość zaś powstająca w wyniku jego udzielenia oznacza *communio*²⁶. Pierwotnie chrześcijaństwo na oznaczenie przekazu darów używało raczej terminu *communicatio*, ale później obejmowano tę rzeczywistość także terminem *communio*, który nabrał też z czasem głębszego, duchowego znaczenia, oddawanego zwłaszcza przez Jana Pawła II wprost polskim słowem „komunia”.

Łacińskie przekłady Nowego Testamentu oddają znaczenie *koinonia* za pomocą *communio* i *communicatio*. Pierwszym i najbardziej bezpośrednim znaczeniem *communio* jest „wspólnota”, przy czym ważne są dwie konotacje metaforyczne: pierwsza dotyczy rdzenia „mun” (oznaczającego mniej więcej obwałowanie gromadzące ludzi we wspólnej przestrzeni życia i łączące ich we wzajemnym nakierowaniu na siebie), druga zaś dotyczy zawierającego także ten korzeń słowa *munus* (oznaczającego zadanie, posługę, ale także dar i podarunek, zobowiązanie do wzajemnej służby w oparciu o dar, który trzeba przekazywać). Za obydwooma konotacjami stoi

²⁴ J. Hainz, *Koinonia. I. Biblisch-theologisch*, [w:] *Lexikon für Theologie und Kirche*, t. 6, Freiburg-Basel-Rom-Wien 1997, s. 171n.

²⁵ Por. U. Kuhnke, *Koinonia. Zur theologischen Rekonstruktion der Identität christlicher Gemeinde*, Düsseldorf 1992, s. 111–193; R. Karwacki, *Communicatio Spiritus Sancti...*, dz. cyt., s. 36–41; B. Biela, *Koinonia*, dz. cyt., s. 302; J. Kudasiewicz, *Koinōnia w Nowym Testamencie*, [w:] *Communio w chrześcijańskiej refleksji o Kościele*, red. A. Czaja, M. Marczewski, Lublin 2004, s. 55–77; R. Lachner, *Communio – eine Grundidee des christlichen Glaubens...*, dz. cyt., s. 233n.

²⁶ Por. R. Sawa, *Komunia*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, dz. cyt., 492n; M. Jagodziński, *Teologia a komunikacja*, art. cyt., 74–76; R. Lachner, *Communio – eine Grundidee des christlichen Glaubens...*, dz. cyt., s. 234n.

więc pojęcie rzeczywistości pośredniczącej, nie będącej wynikiem wtórnego sumowania jednostek, lecz istniejącej od początku wraz z nimi. W słowie *communicatio* występuje ten sam rdzeń wyrazowy, ale oznacza ono raczej dynamiczny charakter udziału w podarowanej wspólnotcie.

Czymś innym jest *communitas* – wspólnota. Wspólnota jest więc owocem *communio*, przewyższającym w pewien sposób paralelną w stosunku do niej rzeczywistość określaną terminem „społeczność” – *societas* – podkreślającym raczej zewnętrzną, socjologiczny wymiar wspólnoty.

Komunijne podstawy sakramentologii

Pojęcie *communio* stało się od czasów II Soboru Watykańskiego centralnym pojęciem teologii. Para pojęć *koinonia* – *communio* odbija w sobie doświadczenie Boskiej woli wspólnoty²⁷, a to dotyczy praktycznie wszystkich gałęzi teologii i powoduje, że jest ono podstawowym pojęciem chrześcijańskiego rozumienia zbawienia. Nowy *Katechizm Kościoła katolickiego*²⁸ zawsze używa tego pojęcia w znaczeniu szerszym, nie ograniczając jego zasięgu do sakramentalnej komunii w eucharystii, a nawet nigdy nie określa eucharystii tym słowem. Wszystkie istotne elementy chrześcijańskiego pojęcia *communio* można dostrzec w 1 J 1, 3. Punktem wyjścia jest spotkanie z Wcielonym Synem Bożym – Jezusem Chrystusem, który dociera do ludzi dzięki przepowiadaniu Kościoła. Tak powstaje wspólnota ludzka oparta na Wspólnocie Trójjedynego Boga. Droga do wspólnoty z Bogiem prowadzi przez wspólnotę Boga z ludźmi, którą jest Chrystus w swojej Osobie. Jezus Chrystus – Bóg-człowiek – jest także sam osobową komunią bóstwa i człowieczeństwa. Spotkanie z Chrystusem powoduje powstanie wspólnoty z Nim i z Ojcem w Duchu Świętym, która następnie łączy ludzi między sobą i prowadzi ku doskonałej radości równoznacznej z Duchem Świętym. *Communio* ma więc charakter teologiczny, chrystologiczny, pneumatologiczny, historiozbawczy i eklezjologiczny, a także zawiera w sobie sakramentalny wymiar bliskości Boga²⁹.

Wymiar *communio* w Trójcy Świętej³⁰ to „centrum i klucz do zrozumienia wiary chrześcijańskiej”³¹. Dlatego G. Greshake pisze o Kościele jako *communio* – tajemnicy trynitarniej *koinonia*, „obrazie Trójcy Świętej”³²,

²⁷ Por. G. Greshake, *Der dreieine Gott. Eine trinitarische Theologie*, dz. cyt., s. 29n.

²⁸ Wydanie II poprawione, Poznań 2002.

²⁹ Por. R. Lachner, *Communio – eine Grundidee des christlichen Glaubens...*, dz. cyt., s. 247n.

³⁰ Por. G. Greshake, *Der dreieine Gott. Eine trinitarische Theologie*, dz. cyt., s. 179.

³¹ Tamże, s. 217.

³² Por. tamże, s. 377–399.

ale najpierw o Trójcy Świętej jako *Communio*, o stworzeniu będącym obrazem Trójcy Świętej³³ i wreszcie o „trynitarnym dramacie” z grzechem jako odmową *communio*, ostatecznym ustanowieniem *communio* przez Jezusa Chrystusa i realizacją wydarzenia zbawienia³⁴. Dzieło *communio* nie zostało zakończone – do aktywnego współdziałania zostaje zaproszony człowiek³⁵. Wszystko, co wydarza się między Bogiem a ludźmi, ma charakter komunalny, a zbawienie urzeczywistnia się jako zbawienie w *communio*. Wejście na drogę Chrystusa dokonuje się jednak nie tylko poprzez Niego, lecz także – i to w równym stopniu – dzięki darowi Ducha Świętego³⁶.

Tam, gdzie objawia się Bóg, który w najgłębszej istocie jest komunią-komunikacją, i natrafia na wiarę ludzi, powstaje Kościół, a zaistniała w ten sposób historia komunikacji transmitowana jest w żywym przekazie tradycji będącej podstawą istnienia tego Kościoła. Jest on więc wspólnotą komunikacji wywodzącą się z komunikacji Bożej³⁷.

Komunijne ujęcie sakramentów

Wspólnota Kościoła realizuje się w istotny sposób w sakramentach, a każdy z nich rozwija specyficzny sposób komunikacyjnej komunii. Dlatego można mówić o ogólnej sakramentologii komunikacyjnej, a w każdym z sakramentów chodzi o komunikację ukierunkowaną na komunie³⁸. W *Katechizmie Kościoła katolickiego* trzeci rozdział (numery 1212–1666) działu poświęconego sakramentom nosi tytuł „Sakramenty w służbie komunii”. Przyporządkowano temu rozdziałowi sakrament święceń oraz sakrament małżeństwa, ale można wykazać, że właściwie wszystkie sakramenty służą budowaniu komunii. Warto przy tym także pamiętać, że wszystkie one powiązane są istotnie z eucharystią³⁹, będącą sakramentalnym centrum komunii.

³³ Por. tamże, s. 179–325.

³⁴ Por. tamże, s. 326–376.

³⁵ Por. M. Jagodziński, *Chrystologia komunijna*, „Studia Theologica Varsaviensia” 46 (2008) nr 1, s. 73–78.

³⁶ Por. tamże, s. 363–370.

³⁷ Por. M. Kehl, *Kirche als Institution – eine theologische Begründung*, [w:] M. Kehl, N. Glatzel, N. Mette, *Kirche als Institution*, Tübingen 1984, s. 121; M. Scharer, B. J. Hilberath, *Kommunikative Theologie. Eine Grundlegung*, Mainz 2002, s. 96; J. Moltmann, *Der dreieinige Gott*, [w:] *Der lebendige Gott. Auf den Spuren neueren trinitarischen Denkens*, hrsg. von R. Weth, Neukirchen-Vluyn 2005, s. 188–190.

³⁸ Por. H. O. Meuffels, *Kommunikative Sakramententheologie*, dz. cyt., s. 309. Autor ten zatytułował swoją książkę *Sakramentologia komunikacyjna*.

³⁹ Por. L. Lies, *Sakramententheologie. Eine personale Sicht*, Graz-Wien-Köln 1990; tenże, *Die Sakramente der Kirche. Ihre eucharistische Ausrichtung auf den dreifaltigen Gott*, Innsbruck-Wien 2005², s. 11; A. Skowronek, *Eucharystia sakrament wielkanocny*, Włocławek 1998, s. 159–196.

Sakramentalna komunikacja jest więc tak zróżnicowana, jak zróżnicowane są sakramenty same w sobie jako różne formy komunikacji dokonującej się w różnych sytuacjach komunikacyjnych⁴⁰. „Komunię z Chrystusem budują wprost Słowo Boże i sakramenty”⁴¹. Sakramenty stanowią prosty, empiryczny środek komunikacyjny Kościoła, który owocuje komunią; są aktami komunijno-komunikacyjnymi⁴². Eklezjalne akty komunikacji mają moc odtwarzania w nowych warunkach historycznych i osobowych wiekustego wydarzenia komunii Ojca, Syna i Ducha Świętego. To wydarzenie uobecnia się w kościelnej komunikacji, ożywiając dynamikę aktualnie przeżywaną komunii (która przechodzi z kolei znowu w komunikację). W niej Kościół jako znak i narzędzie Bożej komunii sam staje się „sakramentem powszechnej komunii miłości”⁴³.

Nowy *Katechizm Kościoła katolickiego* omawia siedem sakramentów w trzech rozdziałach, wyróżniając jako pierwszą grupę „sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego”, jako drugą – „sakramenty uzdrowienia” i jako trzecią – „sakramenty w służbie komunii”. „Nie jest to oczywiście jedyny możliwy porządek, ale pozwala on dostrzec, że sakramenty tworzą pewną strukturę, w której każdy z nich ma swoje żywotne miejsce” (KKK 1211).

Ponieważ wszystkie sakramenty jako akty komunikacyjne służą budowaniu komunii – w nawiązaniu do *Katechizmu* i w konsekwentnym teologicznym dopełnieniu – komunikacyjno-komunijny ich charakter można ukazać w grupach „wtajemniczenia w komunię”, „uzdrowienia komunii” i „służby komunii”. Powstaje w ten sposób następująca struktura⁴⁴:

Sakramenty wtajemniczenia w komunię

Chrzest – sakrament początku komunii

Bierzmowanie – sakrament umocnienia komunii

Eucharystia – sakrament budowania komunii

⁴⁰ Por. L. Lies, *Sakramententheologie...*, dz. cyt., s. 309.

⁴¹ R. Skrzypczak, *Osoba i misja. Podstawy eklezjologii misyjnej w świetle personalizmu papieża Jana Pawła II*, Warszawa 2005, s. 335.

⁴² Por. H. Wagner, *Dogmatyka*, dz. cyt., s. 285–287.

⁴³ Por. L. Lies, *Sakramententheologie...*, dz. cyt., 350n, s. 355–360.

⁴⁴ Pełne uzasadnienie takiego ujęcia i struktury (przy wykorzystaniu teorii komunikacyjnego działania) znajduje się w książce M. Jagodzińskiego, *Sakramenty w służbie communio. Studium teologiczno-komunikacyjne*, Warszawa 2008, s. 319–408 (Radomska Biblioteka Teologiczna, 1).

Sakramenty uzdrowienia komunii

Pokuta – sakrament przywrócenia komunii

Namaszczenie chorych – sakrament podtrzymania komunii

Sakramenty służby komunii

Święcenia – sakrament „urzędowej” posługi komunii

Małżeństwo – sakrament małżeńsko-rodzinnej służby komunii

Podsumowanie i wnioski

Nie tylko sakramenty święceń i małżeństwa służą komunii (jak formułuje to *Katechizm Kościoła Katolickiego*), lecz wszystkie sakramenty – na czele z sakramentem eucharystii – służą komunii i są sakramentami komunii w pełni znaczenia tego słowa. Można więc żywić nadzieję, że takie ujęcie ich rzeczywistości umożliwi jaśniejszy i pełniejszy ogląd ich perspektyw, zaowocuje większą ścisłością systematycznego ujęcia w teologii oraz pomoże w głębszym kształtowaniu wiary i życia chrześcijan.

Radom

KS. MAREK JAGODZIŃSKI

Słowa kluczowe

Sakramenty, sakramentologia, personalizm, koinonia, komunია, komunikacja

Summary

Sacraments of communion

Contemporary personalistic and communicational sacramentology shows that not only the sacraments of Holy Orders and Matrimony are at the service of communion (*Catechism of the Catholic Church*), but all the sacraments are at this service and all of them are really the sacraments of communion. This new vision helps to see their true nature more clearly and fully, brings more systematics to the theological reflection about the sacraments and it could be very useful for shaping a Christian's faith and life.

Keywords

Sacraments, sacramentology, personalism, koinonia, communion, communication

